

Complexnummer: 515271

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

De Bonenburg

Aantal complexonderdelen

5

Monumentnummers van complexonderdelen

515272, 515273, 515274, 515275, 515276

Woonplaats

Heerde

Gemeente

Heerde

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Bonenburgerlaan 41, 8181 HC te Heerde

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

De HISTORISCHE BUITENPLAATS DE BONENBURG omvat de volgende onderdelen: een HOOFDGEBOUW (1), een HISTORISCHE PARK-EN TUINAANLEG (2) met daarin een TUINMUUR (3), een THEEKOEPSEL (4) en een BOERDERIJ (5).

De historische buitenplaats is gelegen op beide zijden van de oevers van de Grift ten oosten van het dorp Heerde. Het in oorsprong 17e eeuwse hoofdgebouw is gelegen op een omgracht eiland, waarop zich ook de theekoepel uit het tweede kwart van de 19e eeuw bevindt. De grachten zijn grotendeels vergraven tot vijvers. Ook de overige aanleg is landschappelijk, maar in verschillende fasen tot stand gekomen. Ten noorden van het eiland strekt zicht het parkbos uit. Op de strook grond tussen de Grift en het Apeldoornskanaal ligt, respectievelijk van zuid naar noord, de boerderij De Aernt uit 1830, een rechthoekig weiland door een laan met eiken en beuken omzoomd en een kleinschalige parkaanleg met slingervijver. De restanten van opstallen die hier nog te vinden zijn vallen buiten de bescherming. Zijn naam dankt het goed aan het geslacht Van Bonenburch dat in een akte van 1543 genoemd wordt. Dit geslacht had toen al bezittingen in Heerde, maar of dit ter plaatse van de huidige Bonenburg was, is onbekend. Zo dateert ook de oudst bekende vorm van het huis pas uit de 17e eeuw. Het huidige huis, met name de voorgevel, wekt de indruk van een schijnbaar regelmatig, rechthoekig gebouw uit 1860. Hierachter gaat echter een in een aantal fasen gebouwd ouder huis schuil. Het oudste deel rechtsachter is voor zover bekend het eerste huis Bonenburg, dat bestond uit een voorhuis en een iets later gebouwd achterhuis. Dit werd gebouwd in 1633, hetgeen nog te zien is aan de jaartalankers in wat thans de achtergevel is. Destijds was het de voorgevel, gericht op de Grift. In deze vorm is het gebouw bekend van een prent van Cornelis Pronk van 1732. Omstreeks 1680 vond opnieuw een uitbreiding van het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

huis plaats. Dwars op het achterhuis, aan de noordwestzijde, werd een vleugel gebouwd, waardoor een L-vormige plattegrond ontstond. (Door het gezichtspunt op de tekening van Pronk, namelijk vanuit het zuidoosten, is dit deel niet zichtbaar.) Bij het huis moet een tuinaanleg hebben bestaan blijkens de omschrijving in een akte van 6 oktober 1700 waarin vastgelegd werd dat Gerhard Johan van Galen de nieuwe eigenaar werd. Hierin is sprake van ondermeer een "hof, bouhuis, cingels, graften en allees". Van deze ongetwijfeld formele aanleg is echter niets bekend. Ook het grondgebied is oorspronkelijk veel groter geweest. Veldnamen in de omgeving met daarin de naam Bonenburg herinneren hier nog aan. In 1739 kwam het huis in bezit van Joost Jan opten Noort. Waarschijnlijk heeft hij besloten tot de ingrijpende verbouwing waarbij de situering van het huis 180 graden gedraaid is in de richting waarin het thans staat. Ook werd de ruimte in de L-vorm volgebouwd, zodat de huidige min of meer vierkante plattegrond ontstond. De familie Opten Noort is meer dan 100 jaar eigenaar van de Bonenburg geweest. In 1851 kwam de Bonenburg in het bezit van de familie Van Regteren Altena. In 1860 lieten zij het huis verbouwen en verfraaien. De middelste drie traveeën werden opgehoogd met een verdieping en de voorgevel werd verfraaid. Ook inwendig is het huis verbouwd, o.a. de monumentale hal werd aangelegd. In de loop van de 19e eeuw moet ook de tuinaanleg zijn huidige vorm hebben gekregen. Van de oorspronkelijk formele aanleg is nauwelijks nog iets waarneembaar. Daarentegen is er nu in hoofdzaak sprake van een landschappelijke aanleg. Onder wiens leiding deze wijzigingen hebben plaatsgevonden is echter niet bekend. Het is duidelijk dat dit in een aantal fasen heeft plaatsgevonden, waarbij als eerste het parkgedeelte direct bij het huis is aangepakt in het tweede kwart van de 19e eeuw. Daarbij is de theekoepel tot stand gekomen. Oorspronkelijk bestond er een zicht vanuit het huis over de vijver en het open gebied van de Heerdense Enk naar het dorp. Deze zichtas is reeds in de tweede helft van de 19e eeuw door aanplant van bos komen te vervallen. De open ruimte is door uitbreiding van Heerde steeds kleiner geworden, maar als directe begrenzing van De Bonenburg van belang. Niet veel later, na het vergraven van de grachten, is vermoedelijk het parkbos aangelegd. Op de topografische kaart van 1832 is het park te zien. De slingervijver ten oosten van de Griftdijk is hierop nog niet waarneembaar. Deze verschijnt op de kaart van 1872 zodat de aanleg in de jaren 1850-1860 moet worden vermoed. In 1953 verkocht de weduwe van Jan Willem van Regteren Altena de buitenplaats aan de stichting Het Geldersch Landschap. Maar door gebrek aan middelen raakten het huis en de tuin in verval en Het Geldersch Landschap verkocht het huis, waardoor dit gescheiden raakte van de rest van de aanleg. De nieuwe eigenaar, de heer Meelissen, liet bij wijze van restauratie rond 1975 enige werkzaamheden uitvoeren. Helaas werd toen ook het oude koetshuis gesloopt en vervangen door een nieuw garagegebouw. Hierna werd het gebouw gekocht door de familie De Ruiter, die een grootscheepse restauratie heeft laten uitvoeren in de jaren 1990-1992.

Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven. Het complex wordt aan de zuidzijde begrensd door de Bonenburgerweg, aan de westzijde door het voetpad langs het wandelbos en aan de noordzijde door percelen van derden langs de Griftdijk. Aan de oostzijde in het noordelijke deel door het Apeldoornskanaal en in het zuidelijk deel door de Griftdijk.

Waardering

De HISTORISCHE BUITENPLAATS DE BONENBURG is van belang:

- \tvanwege zijn karakteristieke ligging aan het riviertje de Grift;
- \tvanwege de ornamentele waarde van de complexonderdelen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 515272

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 oktober 2004
Kadaster deel/nr	82924/153

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Heerde	Heerde	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heerde	B			3877

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 1: HOOFDGEBOUW.

Het hoofdgebouw is gelegen in de zuidoost hoek van een eiland dat aan drie zijden wordt omgeven door een gracht en aan de oostzijde door de Grift. Het bestaat uit een kelder verdieping, een begane grond en schilddaken met schoorstenen. De in oorsprong achttiende eeuwse vijf traveeën brede voorgevel is gepleisterd en wordt door pilasters geleed, die de kroonlijst dragen. Het attiek is bij de restauratie opnieuw aangebracht. De drie middelste traveeën zijn verhoogd tot een verdieping. In de middelste travee bevindt zich de toegangsdeur met daarboven een balkom en ervoor een bordestrap. De vensters bevatten negentiende eeuwse roede verdeelde schuiframen. De beide zijgevels zijn eveneens gepleisterd, de linker zijgevel is nagenoeg blind, de rechter vertoont een onregelmatige vensterindeling. In de bakstenen achtergevel komt het heterogene karakter van het huis tot uiting. Duidelijk zijn de twee ten opzichte van elkaar verspringende bouwdelen te zien. In het rechter deel de jaartalankers 1633. Ook hier bevinden zich roede verdeelde schuiframen. In het inwendige van het huis wordt nog steeds het hoogteverschil tussen de vloeren aangetroffen als gevolg van de ontstaansgeschiedenis van een viertal bouwdelen. Boven de begane grond van het oudste deel zijn de balkagen nog aanwezig. Een ander opvallend element is de monumentale gang op de begane grond.

Waardering

Het HOOFDGEBOUW is van belang:

- vanwege de nog afleesbare totstandkoming van het huis door de eeuwen heen in combinatie met de architectuur van de voorgevel;
- vanwege de beeldbepalende ligging.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Kasteel, buitenplaats	Landhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 515273

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 oktober 2004
Kadaster deel/nr	82924/158

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Heerde	Heerde	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heerde	B			3877
Heerde	B			2719
Heerde	B			2717
Heerde	B			2718
Heerde	B			2198
Heerde	B			2720

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE PARK- EN TUINAANLEG.

De historisch park- en tuinaanleg bestaat uit vier delen: de aanleg op het EILAND waarop zich het hoofdgebouw en de tuinkoepel bevinden; het WANDELBOS ten noorden hiervan; de GRIFT en de GRIFTDIJK en de PARKAANLEG met slingervijver ten oosten hiervan.

Over de geschiedenis van de tuin is weinig bekend. Vermoedelijk is er in de eerste helft van de negentiende eeuw begonnen met de transformatie van de formele aanleg tot de landschappelijke aanleg.

Het EILAND zelf moet tot de oudste, tenminste zeventiende eeuwse opzet gerekend worden. De huidige vijverpartij is ontstaan uit het vergraven van oudere grachten. Met name de westelijke gracht heeft de breedte van een vijver met daarin een klein eiland. De vrijkomende grond is waarschijnlijk gebruikt om de heuvel aan te leggen waarop zich de tuinkoepel bevindt. De afstand tussen het toegangshek en het huis is zo kort dat er nauwelijks sprake is van een laan. Op het voorterrein ligt een cirkelvormig gazon. Alle hier aanwezige tuinvazen en -sieraden zijn recent geplaatst. Het toegangshek is eveneens recent vernieuwd. Ook de sierbeplanting is van recente datum. Aan de noord- en oostzijde van het eiland heeft zich oorspronkelijk een brug bevonden. Deze zijn inmiddels verdwenen. Langs de zijde van de tuinmuur liggen respectievelijk het omstreeks 1975 vernieuwde garagegebouw, de moestuin, thans bloementuin, binnen een taxushaag en een houten schuur.

Het WANDELBOS ligt ten noorden van het eiland. Thans is het toegankelijk via het voetpad vanaf de Bonenburgerweg en via een houten brug over de Grift. De gemetselde BRUGGENHOOFDEN geven aan dat hier vanouds een brug gelegen heeft. De beplanting

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

langs de randen bestaat uit gemengde loofbomen, eiken en beuken. Daarbinnen bestaat de beplanting nagenoeg geheel uit Japanse lariks, die in de jaren 1950 is aangeplant ten koste van de oorspronkelijk zomereik. Een aantal rondgaande paden leidt door het bos.

De GRIFTDIJK kan thans gezien worden als een laan binnen de aanleg, maar is oorspronkelijk de verkeersweg tussen Apeldoorn en Zwolle. Na de aanleg van het Apeldoornkanaal in 1825 kwam deze functie te vervallen. De dijk heeft over het grootste deel de breedte van een karrenspoor, ongeveer halverwege verbreed met een voetpad. De beplanting aan weerszijden bestaat vanouds uit eiken en beuken. Dit deel van de dijk strekt zich uit vanaf de Bonenburgerweg om met een bocht naar het oosten af te buigen tot het punt waar de Grift en het Kanaal samenkomen.

Tussen de Griftdijk en het Kanaal is het noordelijke deel in de jaren 1850-1860 een kleinschalige PARKAANLEG gerealiseerd. Hiervan zijn thans nog de slingerende vijver, het lanenstelsel en enkele solitaire herkenbaar. De gronden ten noorden hiervan zijn tot ca. 1920 als cultuurgrond in gebruik geweest en daarna tot bos omgevormd. Ten zuiden van de parkaanleg ligt een met eiken en beukenlaan omgeven vierkant weiland, waarvan de aanleg in ieder geval van voor 1850 dateert. Ten zuiden hiervan bevonden zich cultuurgronden die vanuit de boerderijen De Aernt en De Prins werden bewerkt. Er waren o.a. enkele hagen en hoogstamfruitbomen. Deze aanleg is echter verdwenen.

Waardering

De HISTORISCHE PARK- EN TUINAANLEG is van belang:

- vanwege de negentiende eeuwse aanleg in landschappelijke stijl, met daarin met name het fraaie wandelbos waarbij enkele elementen uit de achttiende eeuwse formele aanleg zijn behouden;
- vanwege de historische betekenis van de Griftdijk.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 515274

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 oktober 2004
Kadaster deel/nr 82924/160

*Woonplaats** Heerde *Gemeente** Heerde *Provincie** Gelderland

*Kadastrale gemeente** Heerde *Sectie** B *Kadastraal object** *Appartement aanduiding* *Grondperceel* 3877

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 3: TUINMUUR.

De noordoostzijde van het eiland wordt afgesloten door een 19e eeuwse gemetselde tuinmuur. Een ronde poortdoorgang naast het huis geeft toegang tot de voormalige brug.

Waardering

De TUINMUUR is van belang:

- als functioneel onderdeel van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken *Subcategorie* Tuin, park en plantsoen *Functie*

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 515275

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 oktober 2004
Kadaster deel/nr 82924/164

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Heerde Heerde Gelderland

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Heerde B 3877

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 4: THEEKOEPPEL

Ongeveer in het midden van het eiland bevindt zich op een kunstmatig opgeworpen heuvel een achzijdige houten theekoepel op stenen basement en een ingezwenkt tentdak. De koepel dateert uit het tweede kwart van de negentiende eeuw. In het midden van de jaren 1990 is de koepel gerestaureerd.

Waardering

De THEEKOEPPEL is van belang:

- vanwege de beeldbepalende ligging in samenhang met de park- en tuinaanleg.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 515276

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 oktober 2004
Kadaster deel/nr 82924/133

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Heerde Heerde Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Heerde

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Heerde B 2720

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 5: BOERDERIJ DE AERNT.

Boerderij De Aernt ligt direct ten oosten van de Grift aan de Bonenburgerlaan. De boerderij heeft een dwars voorhuis van één bouwlaag. Het is gepleisterd en heeft een omgaand schilddak. Een kleine gevelsteen boven de voordeur vermeldt het bouwjaar 1830. Daarboven bevindt zich een dakkapel met gebogen frontonbekroning, voorts zijn er zesruits schuiframen met luiken.

Waardering

BOERDERIJ DE AERNT is van belang:

- vanwege de beeldbepalende ligging;
- als karakteristiek en functioneel onderdeel van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Boerderijen, molens en bedrijven Boerderij (M)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument